

Talentian kannanotto valtion kehysriihineuvotteluihin 2024

Hyvinvointialueiden riittämätöntä rahoitusta korjattava

Hallitusohjelman mukaan hallitus haluaa varmistaa oikea-aikaisen hoitoon ja palveluihin pääsyn ja purkaa syntyneitä jonoja. Hallituksen hyvinvointialueille antama riittämätön rahoitus uudistuksen ensimmäisinä vuosina on kuitenkin viemässä yhä kauemmas tavoitteesta. Palveluihin pääsy ei parane, sillä uudistuksen toimeenpano on muuttanut säästämiseksi.

Riittämättömän rahoituksen vuoksi hyvinvointialueiden autonomiaksi palveluistaan päättäessä on jäämässä vain se mistä leikataan, ja palveluvalikoimaa yhdenmukaistetaan ainoastaan alaspäin. Näin ollen myöskään sote-kustannusten kasvua ei saada käännettyä laskuun, sillä perustason ja ennaltaehkäiseviä palveluita ei riittämättömien resurssien vuoksi päästä hyvinvointialueilla vahvistamaan.

Talentia varoittaa, että ylisuuret ja liian nopeasti toteutettavat säästöohjelmat ovat ajamassa palvelujärjestelmän kriisiin. Viime vuosien ennakoimattoman korkea inflaatio sekä kuntien sote-kustannusten alibudjetoinnin seurauksena hyvinvointialueiden rahoituslaskelmien taustaoletusten pettäminen ovat tekijöitä, jotka hallituksen on otettava kehysriihessä huomioon. Hyvinvointialueiden rahoitusta on korjattava. Lisäksi hyvinvointialueiden alijäämien kattamisen takarajaa on lykättävä vuoden 2026 takarajasta.

Koronakriisin aiheuttamien hoitojonojen purkamiseksi hallitus on korottanut Kela-korvauksia. Talentia muistuttaa, että vastaavaan sosiaalihuollon palveluvelan purkamiseen hallitus ei ole osoittanut mitään toimia. Sosiaalipalveluiden kuormitusta voidaan purkaa ainoastaan korjaamalla hyvinvointialueiden rahoitusta.

Sosiaalihuollon palvelujärjestelmää tukeva tutkimus tarvitsee rakenteet

Hallitus tähtää hyvinvointialueiden kustannusten kasvun hillintään 1,4 miljardilla eurolla vuoteen 2027 mennessä. Suurin osa sosiaali- ja terveystalouden säästöistä on määrä saavuttaa hyvinvointialueiden toiminnan tehostamisella (870 miljoonaa 2027 mennessä). Palveluiden vaikuttavuuden nousulle asetetut tavoitteet ovat epärealistisia, sillä palveluiden kehittämiseen ei ole tehty tarvittavia panostuksia. Palveluiden kehittäminen on vuosia vieviä prosesseja, joissa tutkimukseen perustuvien parhaiden käytäntöjen käytäntöön viemiseksi tarvitaan riittävä aika.

Sosiaalihuollon palveluiden osuus sote nettomenoista on 40%, mutta sosiaalihuollon palvelujärjestelmää tukevan tutkimuksen rahoitus on terveydenhuoltoon verrattuna pienimuotoista.

Valtio on ensimmäistä kertaa tukenut sosiaalityön tutkimusta terveydenhuollon yliopistosairaalojen tutkimukseen (VTR-rahoitus) vertautuvalla tavalla vuonna 2020. Vuodelle 2024 annetusta kokonaisrahoituksesta sosiaalihuollon palvelujärjestelmää tukevan tutkimus osuus 5 miljoonaa. Kuitenkin samalle vuodelle palvelujärjestelmän tutkimusta tekevien sosiaalialan osaamiskeskusten rahoitusta leikattiin 1,2 miljoonalla eurolla, mikä vastaa osaamiskeskusten kokonaisrahoituksesta 40%:a.

Sosiaalihuollon palvelujärjestelmää tukemaan tarvitaan tutkimusrakenne. Tarvitaan sosiaalihuollon palveluiden tutkimusta ja tutkimustulosten saattamista hyvinvointialueilla käytäntöihin vietävissä olevaan muotoon. Palveluiden vaikuttavuus ei parane ilman tietoa. Tietoa ei puolestaan synny ilman tutkimus- ja rekisteriaineistoja. Tarvitaan rakenteellista sosiaalityötä niin tiedon tuottamisessa kuin hyödyntämisessä. Tutkimus- ja kehittämistoimintakokeiluja tulee tehdä hyvinvointialueella toimivien korkeakoulujen ja osaamiskeskusten kanssa yhteistyössä ja varmistaa kokeiluissa sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden mahdollisuus osallistua kokeiluihin sekä jatko- ja täydennyskoulutukseen.

Perhesosiaalityöhön tarvitaan asiakasmitoitus

Olemme erittäin huolestuneita perheneuvoloiden, koulukuraattoritoimintojen, perhesosiaalityön ja lastensuojelun resursoinnista. Hallituksen tulee käynnistää selvitys lapsiperheiden tukipalveluiden saatavuudesta ja yhdenvertaisuudesta hyvinvointialueilla. Pitkät jonotusajat ja kokonaan vaille apua jääminen eskaloivat ongelmia, joiden kertyminen voitaisiin katkaista oikea aikaisella palveluun pääsyllä.

Lapsiperheitä voidaan auttaa ilman lastensuojelun asiakkuutta tarjoamalla heille sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. Vuonna 2022 lastensuojeluilmoitus tehtiin 98 634 lapsesta. THL:n tilaston mukaan vuonna 2022 lastensuojelun kotipalvelua sai 1 849 perhettä ja tehostettua perhetyötä puolestaan 8 596 perhettä. Kaikkiaan 17 016 perhettä sai palvelua lapsiperhepalveluiden perhetyössä.

Sosiaalihuollon ennaltaehkäisevien palveluiden epäonnistuessa, asiakkaat päätyvät raskaimpien ja kalliimpien palveluiden piiriin. Esimerkiksi lastensuojelun 1,2 miljardin kokonaiskustannuksista yli 70 % syntyy sijaishuollosta. Lisäämällä perheneuvonnan ja perhesosiaalityön resursseja toteutettaisiin säästöön johtavia sosiaalisia investointeja.

Tällöin perheiden tarpeisiin pystyttäisiin paremmin vastaamaan ennakoivasti, ja lastensuojelun kuormitus pienentyisi. Perhesosiaalityöntekijöiden työ on tällä hetkellä kriisiytynyt siten, että asiakastilanteet vastaavat jo lastensuojelun asiakkuuksia. Jos halutaan toteuttaa aidosti ennaltaehkäiseviä palveluita, niin on säädettävä perhesosiaalityön asiakasmitoituksesta. Näin varmistettaisiin se, että perheet saisivat paremmin ja oikea-aikaisemmin tarvitsemansa palvelut eikä lastensuojelua aina tarvittaisi.